

Valtiosihteeri **Jarmo Lindén**
TUL:n seurapäivät 27.11.2011, Turku

Opetus- ja kulttuuriministeriö liikunnan edistäjänä

Arvoisa TUL:n seurapäivien osanottajat,

Minulle on ilo kertoa teille tänään opetus- ja kulttuuriministeriön roolista liikunnan edistäjänä. Samalla tuon tilaisuuteen kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäen terveiset.

Muutama sana omasta taustastani. Olen vanhaa Vilperin Perikunnan laulua siteeraten "turkulainen Helsingissä". Se on yksi syy, miksi Turussa järjestettävät tilaisuudet vetävät minua puoleensa. Turku on nyt myös Euroopan kulttuuripääkaupunki, mikä näkyy näidenkin päivien ohjelmassa.

Vuosina 1995-2001 toimin Claes Anderssonin ja Suvi-Anne Siimeksen erityisavustajana ensin opetusministeriössä ja sitten Suvi-Annen kanssa pari vuotta valtiovarainministeriössä. Kymmenisen vuotta (2001-2011) toimin johtajana Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksessa ARAssa .

Paavo Arhinmäen valtiosihteeriksi minut nimitettiin 23.6. Ministeri Arhinmäellä on lisäksi kolme erityisavustajaa, joista Jussi Saramo erityisesti seuraa liikuntaan ja urheiluun liittyviä kysymyksiä.

Hyvät kuulijat

Jyrki Kataisen kuuden puolueen hallituksen ohjelman kärkenä on kolme suurta, toisiinsa nivoutuvaa tavoitetta. Ne ovat: 1) Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen; 2) julkisen talouden vakauttaminen ja 3) kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyyn vahvistaminen

Liikuntapolitiikalla ja alan laajalla järjestö- ja vapaaehtoistyöllä on mielestäni merkitystä näiden kaikkien tavoitteiden saavuttamisessa. Onnistuaksemme keskeisissä tavoitteissa - kuten työurien pidentämisessä, terveyserojen kaventamisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä - on liikunta-, kulttuuri- ja nuorisalojen astuttava eturiviin. Kyse on myös toimenpiteiden kustannuksista ja vaikuttavuudesta, kun julkishallinnon taloutta tasapainotetaan. Aikainen puuttuminen, ennaltaehkäisy on aina halvempi ja inhimillisesti parempi tapa kuin betonoituneiden ongelmia jälkihoito.

Tarvitaan siis liikuntatoimintaa, johon kaikki voivat tulla mukaan, joka ei riipu lompakon paksuudesta ja joka tavoittaa ihmiset arjessa, työpaikoilla, kouluissa ja asuinalueilla, kuten lähiöissä. Ministeri Arhinmäki on korostanut tarvetta luoda kaikille urheilua harrastaville tasapuoliset mahdollisuudet. Monien lajien kausimaksut ovat nousseet hurjasti, mikä vie harrastusmahdollisuuksia köyhiltä. Siksi on luotava malleja, joilla huolehditaan kaikille mahdollisuudet harrastaa.

Hyvät kuulijat

Valtion liikuntabudjetin osalta vuosi 2012 näyttää olosuhteet huomioiden hyvältä. Valtion liikuntaeurot ovat lähes sataprosenttisesti veikkauvoittovaroja. Veikkauksen voittovarot taas ovat tiukkaa budjettikuria linjaavaan menosäännön ulkopuolella. Mutta eivät silti julkisen talouden tarkan euron politiikan tavoittamattomissa.

On tärkeää, että hallitusohjelmassa Veikkauksen ja sen edunsaajien tieteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön asema turvataan säilyttämällä nykyinen rahapelimonopolijärjestelmä sekä veikkauvoittovarojen käyttöön liittyvä jakosuhdelaki.

Veikkauvoittovaroja tuloutetaan 1% lisää ensi vuonna. Toisaalta arpajaisveroa päätettiin korottaa 2%-yksiköllä, mikä vähentää opetus- ja kulttuuriministeriölle tilitettävää, veikkauksen edunsaajien hyväksi käytettävää tuottoa noin 17 M€ vuodessa. Veikkauksen vararahastoa on siksi raketettava, jotta veikkauvoittovaroja voidaan tulouttaa ensi vuonna tuo prosentti enemmän.

Liikuntaväen on myös hyvä huomata, että veikkauksen muihin edunsaajiin kohdistuu huomattavia budjettisäästöjä. Tieteen rahoitusta leikataan, kulttuuripuolella tullaan säätiöittämään Valtion taidemuseo, joka vie yli 20 M€ kulttuurin ja taiteen muilta edunsaajilta. Myös kulttuuripuolen valtionosuuksia teattereille, orkestereille ja museoille on päätetty leikata. Lisäksi nuorisotoimen budjettirahoitusta siirretään 6 M€ veikkauvoittovaroista maksettavaksi, josta ensi vuonna toteutuu jo puolet. Nuorten työllisyys on kuitenkin hallituksen erityinen painopiste ja ministeri Arhinmäelle erityisen tärkeä asia. Niinpä nuorisorahoihin tulee ensi vuonna myös huomattava lisäys.

Hyvät kuulijat

Kulunut marraskuu on ollut liikuntapolitiikassa vilkas uusien avauksien kuukausi niin liikunnan kansalaistoiminnan rakenneuudistuksen kuin huippu-urheilun muutosprosessin kannalta. Tämän muutosprosessin keskellä tervehdinkin ilolla TUL:n seurapäivien teemaa, keskustelua TUL:n arvoista.

Keskustelun ajoitus on enemmän kuin sopiva tilanteeseen, jossa liikunnan kansalaistoiminta hakee laajamittaisesti muotoaan.

Suomen Työväen Urheiluliiton vahvuus on aina ollut sen jäsenistössä ja yhteisessä vahvassa aatteellisessa arvoperustassa. Liikunnan laaja-alaisen tasa-arvon kehittäjänä TUL on kunnostautunut pitkän historiansa aikana aivan erityisesti. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen liikunnassa on erittäin tärkeää. Mutta haluan täällä painottaa sitä vasemmiston periaatteellista tasa-arvolähtökohtaa, että kaikilla ihmisillä on yhtäläinen arvo ja että jokaisella on oltava oikeus hyvään elämään ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Suuret tulo- ja varallisuuserot ja omistamiseen perustuva valta ovat ihmisten tasa-arvon toteutumisen pahimmat esteet.

Uusi hallitusohjelma nostaa uudenlaisia arvoja esiin myös liikuntapolitiikassa. Hallitusohjelman linjaukset lupaavat toimialan kehittyvän moniarvoisemmaksi, tasa-arvoisemmaksi ja osallistavammaksi. Liikunnan suurtahtumien edistämisen sijaan hallitusohjelman keskiössä on nyt seura- ja kansalaistoiminnan vuoro. Nostan tänään puheenvuorossani esiin linjauksista ehkä ajankohtaisimpia.

Hallitus on asettanut tavoitteeksi elämänkaaren mittaisen liikunnallisen elämäntavan edistämisen sekä liikkujien määrän ja osallisuuden lisäämisen. Ministeri Arhinmäki on syksyn kuluessa osaltaan täsmentänyt tavoitetta mm. TUL-lehdelle antamassaan haastattelussa.

Liikkumattomuuden torjuntaan tarvitaan uusia ja vaikuttavuudeltaan riittäviä ratkaisuja. Liikuntapolitiikan toimenpiteillä on luotava sellaista houkutusta liikkua, ettei sitä enää voi vastustaa! Erityistä huomiota tulisikin kiinnittää sosioekonomisesti heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin ja heidän liikuntamahdollisuuksiinsa. Tässäpä lienee käytännön tasa-arvotyön paikkaa.

Tavoitteena on myös selvittää, mistä liikunnasta syrjäytyminen johtuu ja millä toimenpiteillä siihen pystytään vaikuttamaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tiivistää yhteistyötään sosiaali- ja terveysministeriön kanssa terveysliikunnan alueella. Siihen kuuluu yhteisesti johdettu uusi terveysliikunnan ohjausryhmä sekä yhteisesti sovittuja, konkreettisia linjauksia ja painopisteitä. Ohjausryhmän tehtävänä tulee olemaan mm. olemassa olevan terveyttä edistävää liikuntaa koskevan lainsäädännön läpikäynti ja kehittäminen. Tavoitteena on aiempaa strategisempi ote terveysliikunnan kehittämiseen sekä aito yhteisrahoitus uusille hankkeille. Uusia linjauksia laadittaessa huomio tullaan kiinnittämään niihin ryhmiin, jotka erityisesti tarvitsevat julkisen vallan toimenpiteitä.

Terveyttä edistävän liikunnan alalla on tehty yhteistyötä läpi koko 2000 luvun. Työskentelytapoja on kuitenkin aika ajoin syytä uudistaa, ja tavoitteita tarkistaa. Näin on tilanne tänään terveyttä edistävän liikunnan osalta. Samalla kun kannamme huolta suomalaisten arkiliikunnan vähentymisestä kaikissa ikäryhmissä, olemme huomanneet suomalaisten pinnistelevän keskenään hyvin erilaisten, keskenään jopa ristiriitaisten fyysisen aktiivisuuden tasoa koskevien suositusten välillä. Nykyihmisen saatavilla on suunnaton määrä informaatiota, ja olennaisen informaation erottaminen erilaisten liikuntasuosituksen tulvasta voi olla tavalliselle arkiliikkujalle haastavaa. Liikuntatoimesta vastaavana ministeriönä toivommekin työryhmältä myös terveystoimintaa koskevien suositusten selkeyttämistä.

Hallitusohjelman mukaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien hallinnonalojen ja ministeriöiden toimintaan. Tämän periaatteen tulisi entistä painokkaammin toteutua myös liikunnan edistämiseksi. Eri yhteiskunnan sektoreilla, kuten yhdyskuntasuunnittelussa, liikennepolitiikassa, työelämän kehittämisessä ja koulutuspolitiikassa tehdään merkittäviä liikuntaan vaikuttavia päätöksiä sekä määrärahojen kohdennuksia. Poikkihallinnollisen yhteistyön tarve liikunnan edistämiseksi kasvaa jatkuvasti, ja tämä puolestaan vaatii entistä selkeämpiä tavoitteita.

Hyvät kuulijat,

Ministeri Arhinmäki on nostanut esille, kuinka tärkeää on turvata liikuntapalveluiden ja -olosuhteiden saavutettavuus koko maassa. Tässä tehtävässä erityinen merkitys on harkinnanvaraisilla avustuksilla, joita valtio jakaa liikuntapaikkarakentamiselle.

Vuoden 2012 talousarvioesityksessä liikuntapaikkarakentamisen määrärahaksi esitetään 28 miljoonaa euroa. Valtion liikuntabudjetin kokonaisuudesta summa on merkittävä siivu. Avustusten päätarkoitus on edistää erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista tai peruskorjaamista. Ensisijaisena tavoitteena on luoda mahdollisimman tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset edellytykset koko väestön aktiiviselle ja säännölliselle liikuntaharrastukselle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli vuonna 2010 kehittämisohjelman maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Kehittämisohjelman mukaan maahanmuuttajille kuuluvat samat kaikille tarkoitetut kuntien sekä urheiluseurojen liikuntapalvelut. Liikunta on käytännössä hyväksi koettu, kielten ja kulttuurien väliset muurit ylittävä kotouttamisväline. Kulttuuri- ja urheiluministerin tavoitteena on jatkossa jalkauttaa kehittämisohjelman toimia aiempaa paikallisemmalle tasolle, seuroihin, arkiliikunnan käytäntöihin.

Arvoisa seuraväki,

On äärimmäisen tärkeää taata kansalaistoiminnan elinvoimaisuus ja toiminnan laatu niin, että kaikilla väestöryhmillä olisi mahdollisuudet osallistua liikunnan kansalaistoimintaan.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite edistää matalan kynnyksen seuratoiminnan kehittämistä ja toimenpiteitä, joilla seura- ja kansalaistoimintaa voidaan entistä paremmin paikallisesti tukea.

Valtakunnallisen seuratuki -hankkeen avulla on tuettu päätoimisten seuratoimijoiden palkkaamista sekä aikuisten liikunnan ja lasten ja nuorten liikunnan kehittämistä urheilu- ja liikuntaseuroissa. Vuosina 2008-2011 hankkeelle on myönnetty valtionavustusta n. 9 M€.

Hanke on ollut hyvin myönteinen kokemus. Nyt tarvitaan kuitenkin myös uudenlaisia konkreettisia avauksia matalan kynnyksen seuratoiminnan edistämiseksi. Useiden lajien kausimaksut ovat nousseet hurjasti viime vuosina. Esimerkiksi seurojen järjestämien uimakoulujen hinnat ovat monissa kunnissa nousseet pienituloisten ulottumattomille, maahanmuuttajista puhumattakaan. Liikuntaharrastuksesta on tullut sosiaalisesti erottelevaa. Perheen tulotaso määrää nykyisin valitettavan pitkälti lasten liikuntaharrastuksen suunnan ja vaikuttaa merkittävästi lajivalintaan.

Taloudelliset syyt eivät saa olla esteenä liikkumiselle. Tulisikin luoda uudenlaisia malleja ja toimintatapoja, jotta voidaan varmistaa kaikille väestöryhmille mahdollisuus liikuntaharrastukseen.

Tässä kysymyksessä erityistä asiantuntijuutta löytyykin nimenomaan TUL:sta, sen seuroista ja seuroissa vaikuttavista osaajista. Toivonkin TULilaisten näkemyksiä ja konkreettisia ehdotuksiaikin hallitusohjelman tavoitteiden konkretisoinniksi.

Hyvät kuulijat,

TUL:n liittojuhlien 1946 tunnuksena oli ”Korkealle kansan kunto”. Sittemmin kansalaisten kunnosta huolehtiminen on omaksuttu liikuntapolitiikan tavoitteeksi myös julkishallinnossa. Asiaa on pyritty edistämään esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön tukemalla Kunnossa kaiken ikää -ohjelmalla. Pitkään tuetut erityisliikunnan hankkeet kunnissa, monipuolisten lähiliikuntapaikkojen rakentaminen sekä kattava uimahallien verkosto on suhteellisen edullisin käyttömaksuin turvannut hyvän liikuntaympäristön kaikenikäisille. Alkuperäisistä TUL:n liikuntapolitisista tavoitteista on tullut koko yhteiskunnan liikuntapolitiikan tavoitteita.

Näiden seurapäivien teemana ovat liikunnan ja urheilun arvot. TUL:lla on kunniaakkaat perinteet liikunnan yleisen yhteiskunnallisen merkityksen puolustajana ja kehittäjänä. Kilpaurheilun arvojen kanssa on ongelmallisempaa. Kansainvälisen kilpaurheilun läpikaupallistumisen seurauksena kilpaurheilun arvot ovat myös kaupallistuneet. Eri lajeissa jo turnauksetkin nimetään dollarin kuvat silmissä, esimerkiksi miljoonan dollarin turnauksiksi. Pelkästään starttirahat voivat olla joillekin huipuilla satoja tuhansia. Pelaajapalkkiot ammattilaislajeissa koripallossa, jääkiekossa ja jalkapallossa ovat usein erittäin suuria.

Tämä arvojen dollarisoituminen on suuri ongelma kilpaurheilua harrastaville seuroille ja varsinkin niille, jotka pyrkivät ensisijaisesti lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen. Tilanne aiheuttaa varmasti haasteita myös TUL:n harjoittamalle kilpaurheilulle. Haasteeseen ei välttämättä ratkaisua löydy yhteistyöstä perinteisten lajiliittojen kanssa. Lajiliittorakennehan kuvastaa itse asiassa lajin asettamista lasten ja nuorten monipuolisen kehittämisen edelle. Tässä suhteessa voidaan hyvin katsoa, että TUL:n perinteinen yleisseurarakenne tarjoaa lapsille ja nuorille lajiliittoa monipuolisemman kasvuympäristön. Vahvuutta voi löytää myös aktiivisuudesta työpaikka- ja kuntoliikunnan järjestäjänä. Myös ikäihmiset tarvitsevat mahdollisuuksia ohjattuun kuntoliikuntaan.

Liikuntakulttuurin kehitys on viime vuosikymmeninä selkeästi jakautunut. Liikunta kansanliikkeenä on suunnannut toisaalle ja kaupallistunut urheilu toisaalle. Liikuntatutkimukset ovat osoittaneet selvästi, että kilpaurheilulliset lajit ovat menettäneet kannatustaan ja erilaiset luovemmat liikuntamuodot ovat aikaisempaa suosittumia.

Lasten ja nuorten osalta olisikin syytä kyetä vastaamaan heidän uusiin harrastusmuotoihinsa, nuorisokulttuuriin liikuntamuotoihin, kuten skeittaus, parkour, geokätkentä, roolipelit ja sähkö. Mikä liikuntajärjestö ottaisi todella tehtäväkseen nuorten tavoittamisen näiden uusien liikuntamuotojen avulla? Olisiko TUL:lissa mahdollisesti kiinnostusta ja innostusta luoda ja kehittää uudenlaisia toimintamuotoja näiden lasten ja nuorten uusien liikuntaharrastusmuotojen tukemiseksi?

TUL on nostanut lähiseura-ajattelun lähtökohdakseen järjestökenttensä kehittämisessä. Tähän liittyen, haluan tänään nostaa eräänä yhteistyömahdollisuutena keskusteluun aiempaa vahvemman yhteistyön asukasjärjestöjen kanssa. Tällaisen yhteistyön kautta seuroilla olisi mahdollisuus laajentaa vaikutustaan paikallisesti. Tiivis yhteistyö asukasjärjestöjen kanssa loisi mahdollisuuksia luoda yhteyksiä myös kouluihin ja alueen muihin kulttuurijärjestöihin. Maksuttoman tai edullisten liikuntapalvelujen järjestäminen samoin kuin erilaisten turnausten järjestäminen lapsille luo puolestaan yhteyksiä myös lasten vanhempiin.

Arvoisat läsnäolijat,

Hallitusohjelmassa on liikuntalain uudistaminen, jonka tavoitteena on koko liikuntajärjestelmän rakennemuutos. Tällöin otetaan tarkasteluun muun muassa valtakunnallisten liikuntajärjestöjen avustusperusteet.

Kuluneella viikolla olemme saaneet kuulla suomalaisen liikuntajärjestökentän yhteistyön tiivistämisestä SLU:n syyskokouksen valinnoilla. Samalla olemme seuranneet huippu-urheilun muutostyön kehittämistä muutosryhmän ja olympiakomitean johdolla.

Pyrkimys muutokseen ja yhteistyön tiivistämiseen näyttäisi olevan liikuntaväen piirissä suuri. Onhan kiistämätön tosiasia, ettei suomalainen, sirpaloitunut urheilukenttä muistuta sitä pyramidimallia, joka on liikuntajärjestötoiminnan pohjana esimerkiksi muissa pohjoismaissa.

Suomalaisen liikuntajärjestökentän mallin muotoutumiseen on omat historialliset, kipeätkin syynsä. Historian huomiotta jättäminen ei kuitenkaan voi johtaa yhteiskunnallisesti kestäväään lopputulokseen.

Liikuntajärjestöille osoitetuista valtionavustuksista kohdistuu nykyisellään huomattava osa erilaisiin hallintotehtäviin, joista osa on varmasti päällekkäisiä. Näille kallisarvoisille euroille löytyisi kyllä käyttäjiä myös varsinaisen liikuntatoiminnan piiristä, seuratasolta, paikallisesta toiminnasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa käynnissä olevia muutosprosesseja. Liikuntajärjestöt ovat autonomisia ja päättävät omista toimintalinjoistaan. Valtion roolina on liikuntalain mukaan luoda liikunnan kansalaisjärjestöille edellytyksiä. Olemme valmiita tukemaan järjestöjen edellytyksiä toteuttaa yhteisesti tahtomiaan visioita ja tarpeellisiksi katsomiaan rakennemuutoksia. Muutokset tulee luonnollisesti pohjautua rakentavaan ja avoimeen yhteistyöhön sekä aktiiviseen dialogiin. Ymmärrämme ja tuemme TUL:n odotuksia muutosprosessien avoimuuden ja keskinäisen luottamuksen osalta.

Hyvät kuulijat,

Vietämme parhaillaan EU:n vapaaehtoistoiminnan teemavuotta. Ensi tiistaina ministeri Arhinmäki osallistuu ensimmäistä kertaa urheiluministerin roolissa EU:n kulttuuri-, nuoriso ja urheiluneuvoston istuntoon. Siellä hän hyväksyy EU:n neuvoston päätelmät liikunnan roolista aktiivisen kansalaisuuden edistämisessä. Se on ensimmäinen liikunnan kansalaistoimintaa koskeva EU-poliittinen linjaus.

EU:ssa jäsenvaltiot ovat järjestäneet kansallisen liikuntatoimensa keskenään hyvin erilaisilla tavoilla. Pohjoismaisessa mallissa liikunta on kansalaistoimintaa, jota valtio säätelee hyvin vähän tai ei lainkaan.

Pohjoismaisessa mallissa valtion roolina on olla kansalaistoiminnan edellytysten takaaja. Sen sijaan esimerkiksi Ranskassa ja Puolassa valtio ohjaa ja säätelee liikuntajärjestötoimintaa hyvinkin yksityiskohtaisesti ja tiukasti. Tällaisessa kaksijakoisessa tilanteessa tasapainoillaan, kun EU:n yhteisiä tavoitteita pyritään määrittämään ja toteuttamaan.

Suomi on jatkuvasti korostanut sitä, että EU:n liikuntapoliittisessa yhteistyössä tulee kunnioittaa kansallisia ominaispiirteitä liikuntatoimen järjestämisessä. Sama keskinäinen kunnioitus ja ymmärrys toisten toimijoiden ominaispiirteitä sekä toimijoiden omista lähtökohdista muotoutuvia tavoitteita kohtaan on vähintäänkin yhtä tarpeellista myös suomalaisessa liikuntapolitiikassa.

Toivotan teille erinomaista seurapäivien jatkoa.
